

Для цитування: Бондаренко Є.В. Матричне моделювання як метод лінгвокогнітивного дослідження / Є.В. Бондаренко, І.С. Шевченко // Вісник Київ. нац. лінгв. ун-ту. Серія Філологія. – 2012. – Том 15, №. 2. – С. 9–17.

Please cite as: Shevchenko, I.S. and Bondarenko, Ye.V. (2012). Matrychne modelyuvannya yak metod lnhvokohnityvnoho doslidzhennya [Matrix modeling as a method of linguistic cognitive analysis]. *Visnyk Kyviv. nats. lnhv. un-tu. Seriya Filolohiya* – Kyiv National Linguistic Univ. Messenger. Philologic Series. V. 15, 2, 9-17 (in Ukrainian)

МАТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД ЛІНГВОКОГНІТИВНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Є.В. Бондаренко, докт. філол. наук (Харків)
І.С. Шевченко, докт. філол. наук (Харків)

Є.В. Бондаренко, І.С. Шевченко Матричне моделювання як метод лінгвокогнітивного дослідження

Розглядається метод лінгвокогнітивного моделювання часу як наукового та позанаукового явища, втіленого в різних типах дискурсу Великої Британії VII–XXI ст. Дуальність поняття часу зумовлена двома дифузними типами світопізнання – науковим і позанауковим, що мають формами втілення ‘холодну’ й ‘теплу’ картини світу. Поняття часу в дискурсі описується за допомогою моделі часу – когнітивної структури, що репрезентує час у вигляді концепту, базового домену або матриці доменів. Модель часу у дискурсі постає як матриця доменів, що слугує для позначення відносин між граничним доменом ЧАС та іншими доменами, які, залежно від дискурсивного втілення, можуть приналежати до ‘теплої’ чи ‘холодної’ картини світу.

Ключові слова: домен, дуальність поняття часу, концепт, матриця доменів, модель часу, ‘холодна’ / ‘тепла’ картина світу.

Е.В. Бондаренко, И.С. Шевченко Матричное моделирование как метод лингвокогнитивного исследования

Рассматривается метод лингвокогнитивного моделирования времени как научного и вненаучного явления, объективированного в разных типах дискурса Великобритании VII–XXI вв. Дуальность понятия времени обусловлена двумя диффузными типами мировосприятия – научным и вненаучным, которые воплощаются в ‘холодной’ и ‘теплой’ картинах мира. Понятие времени в дискурсе описывается с помощью модели времени – когнитивной структуры, которая представляет время в виде концепта, базового домена или матрицы доменов. Модель времени в дискурсе представляется как матрица доменов, служащая для описания отношений между граничным доменом ВРЕМЯ и другими доменами, которые, в зависимости от объективации в дискурсе, могут принадлежать ‘холодной’ либо ‘теплой’ картине мира.

Ключевые слова: домен, дуальность понятия времени, концепт, матрица доменов, модель времени, ‘холодная’ / ‘теплая’ картина мира.

Y.V. Bondarenko, I.S. Shevchenko Matrix modeling as a method in cognitive linguistics

This article focuses on cognitive modeling time as a scientific and non-scientific phenomenon verbalized in different types of discourse in the 7th- 21st centuries. Duality of the notion of time is conditioned by two diffuse types of world perception, the scientific and non-scientific ones, which are manifest in the ‘cold’ and ‘warm’ world images respectively. The notion of time into the language and discourse is described with the help of the time model, a cognitive structure representing time as a concept, a domain or a domain matrix. The time model in discourse is presented as a domain matrix to describe the relationships of the basic TIME domain with other domains, which depending on their implementation in discourse may belong either to the ‘cold’ or ‘warm’ world image.

Key words: ‘cold’ / ‘warm’ world image, concept, domain, domain matrix, duality of the notion of time, time model.

Когнітивна лінгвістика в Україні багато в чому завдячує визнаному лідеру школи когнітивної поетики професору О.П. Воробйовій, у працях якої послідовно висвітлюються як питання лінгвокогнітивного опису окремих концептів, так і загальні методологічні підходи до когнітивних студій [5]. Сказане надихнуло нас запропонувати до наукової збірки, що видається на її честь, розробку метода когнітивного моделювання вербалізованих базових понять картини світу, а саме подання поняття часу у вигляді матриці доменів.

Здавна й до наших днів поняття часу незмінно залишається одним з найактуальніших об'єктів аналізу у філософських і лінгвістичних, а у XVIII–XX ст. – і в природничих науках.

В останнє десятиліття час вивчається як універсальне когнітивне утворення, втілене в мові й дискурсі [12], і як національно-культурне явище [10; 23].

Однак питання про дуальність поняття часу як явища, що може знайти пояснення в лінгвокогнітивістиці, досі не ставилося. Вирішення цього питання вимагає нових методів, які б дозволили виявити особливості мовного втілення дуального часу в різних середовищах (типах дискурсу), а також у різні періоди розвитку англійської мови. Одним з таких методів є когнітивне моделювання часу у вигляді матриці доменів.

Метою роботи є опис методу матричного моделювання поняття часу, вербалізованого у різних типах дискурсу Великої Британії VII–XXI ст.

Актуальність проблематики дослідження зумовлена, спрямованістю сучасної лінгвістики на виявлення когнітивних структур, які слугують підґрунтям значення мовних одиниць; орієнтацією філологічної науки на визначення взаємозв'язку між людською когніцією і середовищем її утілення в мові й мовленні; важливою роллю часу як одного з невід'ємних чинників формування когніції людини.

Об'єктом дослідження є лексичні засоби вербалізації поняття часу в науковому й позанауковому дискурсі Великої Британії VII–XXI ст. Предметом роботи є склад матриці доменів, що структурують поняття часу, вербалізованого у вигляді лексем у різних типах дискурсу Великої Британії VII–XXI ст.

Матеріалом слугували лексичні мовні засоби вербалізації часу – сучасний іменник *time* і його синоніми, історичні еквіваленти та їх синоніми – усього 40 000 уживань, отриманих із британських міфо-епічних (починаючи з кельтських, узятих як точка відліку) і філософських текстів про час, а також з ліричних віршованих творів кельтських і британських поетів VII–XX ст. обсягом 90 тис. сторінок.

У цій роботі обрано логічний підхід до концепту, який визначається як елементарна оперативна змістова одиниця всієї картини світу (далі – КС), відображена в людській психіці [11;

22; 25; 26]. Концепти утворюють концептуальні системи [11, с. 94-95], однією з яких є концептуальна картина світу (ККС): складна когнітивна формація в свідомості людини, яка, з одного боку, репрезентує у вигляді структурованого знання глобальний динамічний образ світу й результати зовнішнього і внутрішнього рефлексивного досвіду людини і, з іншого, може бути реалізована у вербальних формах.

Картини світу розрізняються за рівнем свідомості (світосприйняття) і формою (середовищем) їх реалізації. Відповідно до теорії О.С. Єсеніна-Вольпіна [8] й К. Поппера [15], рефлексія навколишнього світу відбувається із залученням різних нежорстко розмежованих рівнів свідомості: дотеоретичного (буденного), теоретичного (наукового й філософського) й позатеоретичного (релігійно-міфологічного та художнього). Кожній самостійній сфері свідомості – міфології, релігії, філософії, науці, мистецтву – притаманний специфічний спосіб світосприйняття. Результатом його використання є відповідні КС – наукова й позанаукова, до останньої відносимо міфологічну і художню КС. Формою (середовищем) реалізації певної КС є мова чи дискурс.

Наше дослідження виходить із того, що когніція, результатом якої є різні КС, може розглядатися через дифузні бінарні опозиції “об’єктивне” :: “суб’єктивне”, “особистісне” :: “не особистісне”, “раціональне” :: “почуттєве”, “розумове” :: “емоційне”, “логічне” :: “естетичне”. Ці бінарні опозиції є дифузними. Дифузність в річищі сучасної філософії науки є підтвердженням тези про неприпустимість жорсткого протиставлення суб’єкта й об’єкта, наукової та позанаукової КС [1; 3; 4; 6; 7; 13; 16; 17; 20], які містять як праві, так і ліві члени опозиції; лише відносна перевага лівих членів опозиції обумовлює науковість КС, правих – її позанауковість. Перший тип КС є ‘холодною’, а другий – ‘теплою’ КС (терміни А.Ю. Цофнаса), втім, хоча середовищем їх утілення є, відповідно, науковий і поетичний дискурси [14; 18], жоден з них не є “чистою” реалізацією наукової або позанаукової КС.

Властивості ХКС представлені набором концептуальних ознак КС: ОБ’ЄКТИВНІСТЬ, РОЗУМОВІСТЬ, МАТЕРІАЛЬНІСТЬ, РАЦІОНАЛЬНІСТЬ, ЛОГІЧНІСТЬ, ЗАКОНОМІРНІСТЬ, СТЕРЕОТИПНІСТЬ. Під набором концептуальних ознак КС розуміємо систему категоріальних концептів, які є критеріальними для вибору, освоєння й вербалізації явищ навколишньої дійсності. Так, в науковій КС ознака ОБ’ЄКТИВНІСТЬ припускає, що при виборі феномена для когнітивної обробки свідомістю факт, уведений маркером *It seems, I feel* та ін., буде ігноруватися.

ТКС представлена набором таких концептуальних ознак: ДУХОВНІСТЬ, ПОЧУТТЄВІСТЬ, СУБ’ЄКТИВНІСТЬ, ЕМОЦІЙНІСТЬ, ЕСТЕТИЧНІСТЬ, ВИПАДКОВІСТЬ й УНІКАЛЬНІСТЬ. Наприклад, час у ХКС реалізується через наукове уявлення про хвилину: *It takes me ten minutes to walk to work* [30, с. 1048]; а в ТКС – через наївне й емоційно насичене: *I went camping for a week and enjoyed every minute of it* [30, с. 1048].

Протилежні за властивостями, ХКС і ТКС мають дифузний характер, чіткі межі між ними відсутні. Так, *hour* може уявлятися як одночасно ‘холодний’, астрономічний і ‘теплий’ проміжок часу: *The heat of God's great furnace ate up sin, / Which whispered up in smoke or fell in ash: / So that each hour a new hour could begin* [32, с. 558]. Година тут, з одного боку, є астрономічно вимірюваним інтервалом часу, орієнтиром (*each hour* – ХКС), з іншого, – новою епохою (*a new hour* – ТКС), коли люди будуть позбавлені гріха. Втілення часу в науковому й поетичному типах дискурсу, однак, постають як найбільш віддалені одне від одного за своєю суттю: в ХКС час є параметричним, вимірюваним у певних інтервалах: *For a typical rate of working of these machines, panels need to be fed approximately every 50 seconds* [28, CAN 1344]., а в ТКС як якісне, що емоційно чи естетично сприймається людиною: *O aching time! O moments big as years!* [29, с. 221].

Інструментом дослідження дуальності часу, реалізованої в англійській мові та дискурсі, обрана **модель часу** [2; 10; 19; 23], під якою розуміють різні способи його трактування.

У нашому дослідженні **модель – це когнітивна структура, яка репрезентує поняття часу у мові й дискурсі. У моделі час постає у вигляді базового домену (матриці доменів) або концепту. Модель виявляє співвідношення компонентів наукової та позанаукової картин світу в понятті часу відповідно до конкретної епохи та домінуючого типу світобачення.**

Домен ЧАС належить до базових у КС і визначається як її максимально широка семантично неподільна складова. Дуальність часу, який модельовано у вигляді домену, виявляється при його маніфестації у різних типах дискурсу, наприклад, у науковому та антропо-філософському, де найбільш яскраво проявляється різне співвідношення домену ЧАС з іншими базовими доменами: МАТЕРІЯ, ДУХ, СВІТ, КОСМОС, ПРОСТІР, ПРИРОДА й ЛЮДИНА. У такому аналізі використовується когнітивна операція профілювання – процес формування значення певного знака на тлі всього обсягу інформації, активованої цим знаком [26]. У різних типах дискурсу домени ЛЮДИНА, МАТЕРІЯ, ДУХ набувають статусу профілю (того, що пояснюється) або бази (опорної області, що пояснює) в залежності від домінуючої КС. Так, у науковому дискурсі базовим доменом для ЧАСУ є МАТЕРІЯ, а в антропо-філософському – ЛЮДИНА.

ЧАС, реалізований у мові й мовленні, моделюється у вигляді **матриці доменів** (термін Т. Клаузнера і В. Крофта [21, с. 7]), що визначається як набір доменів, який концентрується навколо певного концепту, пояснюючи його зміст. Вибір такого типу когнітивної моделі ґрунтується на тому, що мовний матеріал, що має широку поняттєву основу, вимагає матричного способу моделювання [9, с. 259]. “Вона [матриця], наприклад є дієвою при аналізі мовного матеріалу, що в той чи іншій мірі відображає наявну в мисленні “картину світу”. При розгляданні еволюції в мисленні таких базових понять, як простір і час, краще скористуватися матричною

моделлю, що презентується у вигляді простого співскладання доменів ЛЮДИНА, ПРИРОДА, БОЖЕСТВО, ПРОСТІР і ЧАС, де інформація також може мати вигляд матриці” [9, с. 259] (рис. 1):

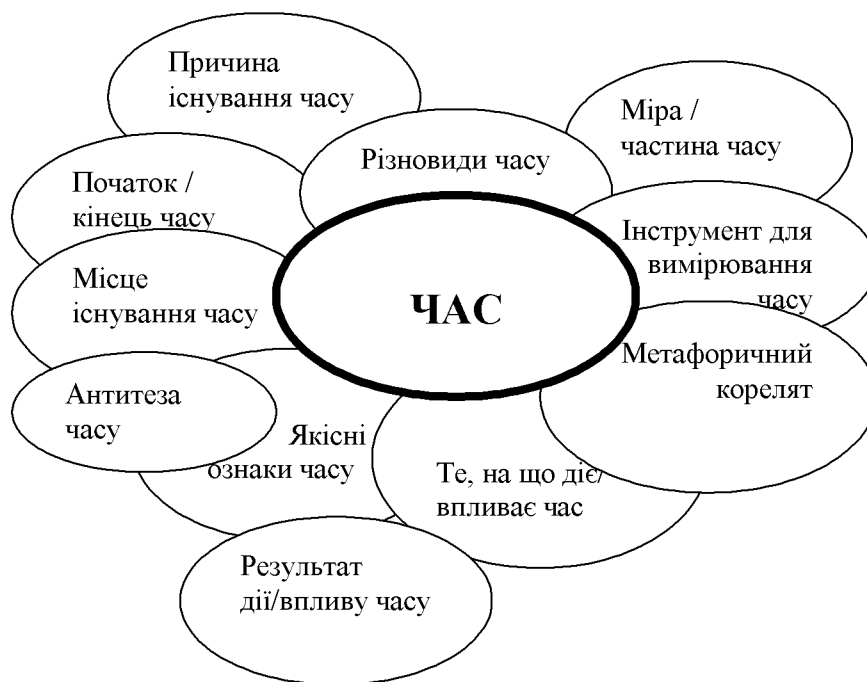

Рис. 1. Повна модель матриці доменів ЧАС

Повна концептуальна матриця концепту ЧАС складається з доменів ЯКІСНІ ОЗНАКИ ЧАСУ, МІРА / ЧАСТИНА ЧАСУ, МІСЦЕ ІСНУВАННЯ ЧАСУ, МЕТАФОРИЧНИЙ КОРЕЛЯТ, РЕЗУЛЬТАТ ДІЇ / ВПЛИВУ ЧАСУ, ТЕ, НА ЩО ДІЄ / ВПЛИВАЄ ЧАС, ПРИЧИНА ІСНУВАННЯ ЧАСУ, РІЗНОВИДИ ЧАСУ, ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ ЧАСУ, СПОСІБ ІСНУВАННЯ ЧАСУ та АНТЕЦЕДЕНТ ЧАСУ, які мають змінні наповнювачі-концепти. В залежності від того, до якої КС відноситься більшість наповнювачів певного домену (концептів, що профілюються в межах цього домену), визначається належність цього домену до ХКС чи ТКС (див. рис. 2).

Схема на рис. 2 будується, виходячи з припущення, що концепт чи більшість концептів, що профілюються в межах (чи наповнюють) домену, визначають належність домену до ХКС або ТКС. Тож розташування доменів відносно ХКС або ТКС є варіативним. Наприклад, домен ПОЧАТОК / КІНЕЦЬ ЧАСУ може бути базою ‘холодного’ концепту ВЕЛИКИЙ ВИБУХ, домен ТЕ, НА ЩО ДІЄ ЧАС – ‘холодного’ концепту ПРИРОДА, домен ІНСТРУМЕНТ, ЩО ВИМІРЮЄ ЧАС – ‘холодного’ концепту ГОДИННИК, тому домени належать до ХКС. Разом з тим, домен МІСЦЕ ІСНУВАННЯ ЧАСУ може бути базою ‘теплого’ концепту, наприклад, такого, як РОЗУМ ЛЮДИНИ, домен ПРИЧИНА ІСНУВАННЯ ЧАСУ – ‘теплого’ концепту БОГ. Домен МЕТАФОРИЧНИЙ КОРЕЛЯТ є інгерентно ‘теплим’, незалежно від його наповнення, тому що вторинна метафорична номінація є невід’ємною рисою асоціативного мислення, притаманного

лише людині. Тому домени, які наповнюються інгерентно ‘теплыми’ концептами, належать до ТКС. У зв’язку з тим, що в схемі на рис. 2 більшість доменів належать до ТКС, ЧАС також тяжіє до ‘теплої’ картини світу (розташований в межах ТКС на рис. 2). Таким чином, варіативність наповнення доменів зумовлює варіативність розташування домену ЧАС стосовно ХКС чи ТКС у матриці.

Рис. 2. Розподіл доменів матриці концепту ЧАС між ХКС і ТКС

Розглянемо конкретний приклад втілення концепту ЧАС в філософському дискурсі: *Absolute, true, and mathematical time, in and of itself and of its own nature, without reference to anything external, flows uniformly and by another name is called duration. Relative, apparent, and common time is any sensible and external measure (precise or imprecise) of duration by means of motion; such a measure – for example, an hour, a day, a month, a year – is commonly used instead of true time* [31].

Тут так званий математичний час є виміром Всесвіту (домен РІЗНОВИДИ ЧАСУ заповнюється ‘холодним’ концептом ВИМІР ВСЕСВІТУ), він тече незалежно від зовнішніх чи сторонніх факторів. Такий час називається ТРИВАЛІСТЬ (*duration*), ‘холодний’ концепт, що заповнює домен РІЗНОВИДИ ЧАСУ. Концепт ВІДНОСНИЙ ЧАС, який заповнює домен РІЗНОВИДИ ЧАСУ, є проміжним між ХКС і ТКС.

Отже, концепти домену РІЗНОВИДИ ЧАСУ розподіляються між ХКС і ТКС таким чином (табл. 1.):

**Розподіл концептів-наповнювачів домену РІЗНОВИДИ ЧАСУ в моделі, втілений в
англійському натурфілософському дискурсі (XVII ст.)**

Домен	Наповнювач-складник ХКС	Наповнювач-складник ТКС
РІЗНОВИДИ ЧАСУ	ВИМІР ВСЕСВІТУ, ТРИВАЛІСТЬ	ВІДНОСНИЙ ЧАС

Тож, графічно позиція цього домену відносно ХКС і ТКС можна зобразити у таких спосіб (рис. 3):

Рис. 3. Розташування домену РІЗНОВИДИ ЧАСУ в моделі часу, реалізованій у
британському натурфілософському дискурсі (XVII ст.)

Оскільки один з концептів належить до ХКС, а інший – до ТКС, положення домену є проміжним між ХКС і ТКС.

Пропонований метод матричного моделювання дозволяє порівнювати характер концепту ЧАС, втіленого, наприклад у британському філософському дискурсі різних епох. Тож, у британському філософському дискурсі (VII-XIII ст.) він є ‘холодним’ (рис.4), а у дискурсі британської аналітичної філософії XX ст. (рис.5) – ‘теплим’.

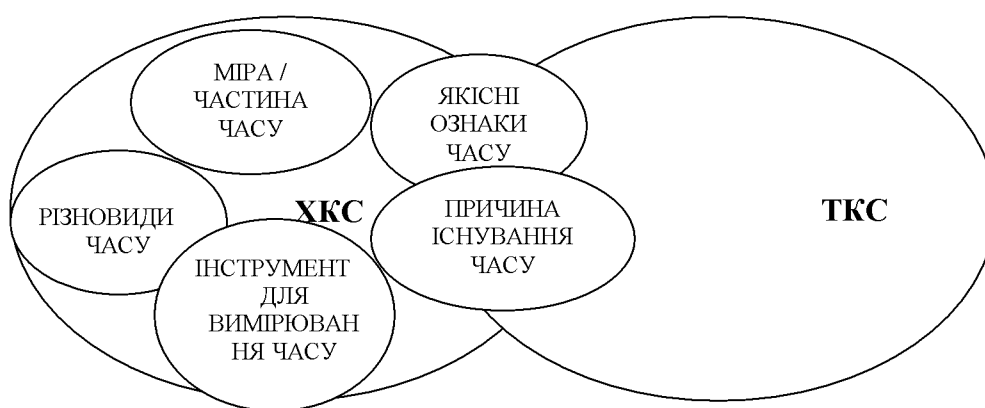

Рис.4. Модель часу, реалізована
у британському філософському дискурсі (VII-XIII ст.)

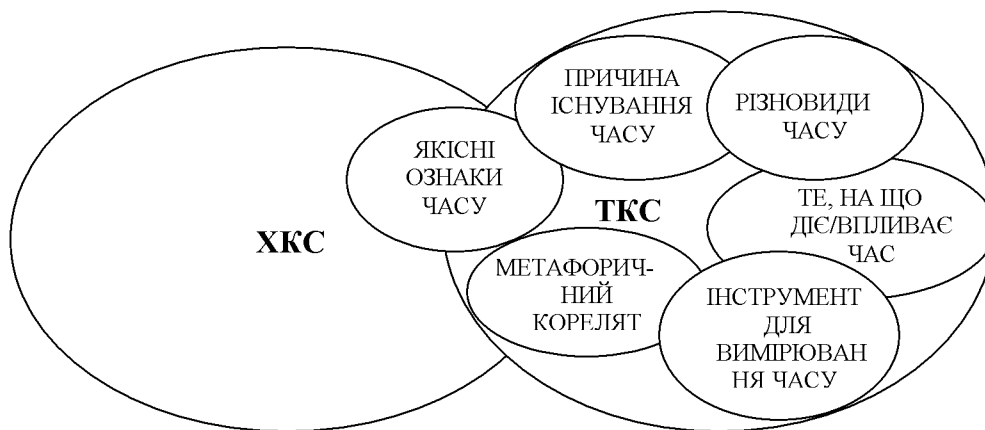

Рис. 5. Модель часу, реалізована
у дискурсі британської аналітичної філософії XX ст.

Пропонований метод також дозволяє співставляти репрезентації часу в різних типах дискурсу (філософського і поетичного) однієї епохи. Так, наприклад, в філософському дискурсі британського ідеалізму (кінця XIX – початку XX ст.) розподіл концептів, що заповнюють домени матриці, між ХКС і ТКС, має такий вигляд (табл. 2):

Таблиця 2.

ЧАС в дискурсі британського ідеалізму
(кінця XIX – поч. XX ст.): заповнення матричної моделі

<i>Домен</i>	<i>Наповнювач-складник ХКС</i>	<i>Наповнювач-складник ТКС</i>
ЯКІСНІ ОЗНАКИ ЧАСУ	ДИСКРЕТНІСТЬ, ПРОТЯЖНІСТЬ,	ФЕНОМЕНАЛЬНІСТЬ, СУПЕРЕЧНІСТЬ, ОДНОСПРЯМОВАНІСТЬ
МІРА / ЧАСТИНА ЧАСУ	ІНТЕРВАЛ, МИНУЛЕ, МАЙБУТНЄ	
МІСЦЕ ІСНУВАННЯ ЧАСУ		ВІДЧУТТЯ СПОСТЕРІГАЧА, ПАМ'ЯТЬ
МЕТАФОРИЧНИЙ КОРЕЛЯТ		ПРОСТІР, ПОТІК, ДО ВІДНОСНО ПІСЛЯ
РЕЗУЛЬТАТ ДІЇ/ВПЛИВУ ЧАСУ	ВИПАДОК (ПОДІЯ), ЗМІНА	
ТЕ, НА ЩО ДІЄ/ВПЛИВАЄ ЧАС		ЖИТТЯ ЛЮДИНИ
ПРИЧИНА ІСНУВАННЯ ЧАСУ		НАЙВИЩА ДУХОВНА СИЛА
РІЗНОВИДИ ЧАСУ	ВІДНОШЕННЯ МІЖ ІНТЕРВАЛАМИ	

Графічно це має такий вигляд (рис 6):

Рис. 6. Модель часу, реалізована
у дискурсі британського ідеалізму (кінця XIX – поч. XX ст.)

З таблиці 2 очевидно, що більшість концептів є ‘теплыми’, щодо ‘холодних’, тільки деякі можна умовно віднести до ХКС: поняття дискретності та протяжності, минулого й майбутнього та відношення між інтервалами є досить умовними, трактованими з точки зору суб’єкта, якому світ надано у феноменологічних спостереженнях: *My body, taken in one with my present feelings and with the context which in space and time I can connect with this basis, is regarded by me as actual fact while all else is unreal* [27, с. 84].

Розподіл концептів, що заповнюють домени в моделі часу, вербалізованої в поетичному дискурсі вікторіанської епохи (кінця XIX - поч. XX ст.), між ХКС і ТКС, має такий вигляд (табл. 3):

Таблиця 3.

**ЧАС в поетичному дискурсі вікторіанської епохи (кінця XIX – поч. XX ст.):
заповнення матричної моделі**

Домен	Наповнювач-складник ХКС	Наповнювач-складник ТКС
ЯКІСНІ ОЗНАКИ ЧАСУ		ПРИРЕЧЕНІСТЬ, ПОСТІЙНІСТЬ НЕОБОРОТНІСТЬ, РОЗТЯЖНІСТЬ
МЕТАФОРИЧНИЙ КОРЕЛЯТ		РЕСУРС, СИЛА, ЩО ЗМІНЮЄ, ЖИВА ІСТОТА, СУБСТАНЦІЯ, ЛАНДШАФТ
ТЕ, НА ЩО ДІЄ/ВПЛИВАЄ ЧАС		ЖИТТЯ ЛЮДИНИ
ПРИЧИНА ІСНУВАННЯ ЧАСУ		БОГ, ЛЮДИНА
АНТИТЕЗА ЧАСУ		ВІЧНІСТЬ
РІЗНОВИДИ ЧАСУ	АТРИБУТ РЕАЛЬНОСТІ,	ВІДНОСНА

	ТОЧНИЙ (АСТРОНОМІЧНИЙ) ЧАС ОРІЄНТАЦІЯ НА ЧАСОВІЙ ВІСІ, ЕПОХА, РИТМ, ЧАС ПОДІЇ, ПОРА	ТРИВАЛІСТЬ, ЧАС ЖИТТЯ, ЕМОЦІЯ
СПОСІБ ІСНУВАННЯ ЧАСУ		ЖИТТЯ ЛЮДИНИ (ПЕРСОНАЖА)

Таким чином, модель часу, реалізована в поетичному дискурсі вікторіанської епохи, постає у вигляді такої схеми (рис. 7):

Рис. 7. Модель часу, реалізована
в поетичному дискурсі вікторіанської епохи (кінця XIX – поч. XX ст.)

Порівняння матричних моделей, що демонструють втілення поняття часу в філософському і поетичному дискурсі Великої Британії кінця XIX – поч. XX ст. (див. рис. 6 і 7), дозволяє зробити висновок про переважну більшість ‘теплих’ компонентів у поетичній, коли усі ознаки часу, ПРИЧИНА ІСНУВАННЯ ЧАСУ; ТЕ, НА ЩО ДІЄ/ВПЛИВАЄ ЧАС; СПОСІБ ІСНУВАННЯ ЧАСУ; ЯКІСНІ ОЗНАКИ ЧАСУ і, природно, МЕТАФОРИЧНИЙ КОРЕЛЯТ, який завжди є продуктом образного, творчого, позанаукового переосмислення часу, належать до ТКС.

Підводячи підсумки зазначимо, що пропонований метод лінгвокогнітивного аналізу базових понять картини світу полягає в моделюванні матрицу доменів, у межах яких профілюються відповідні концепти. Складовими цієї матриці є домени, сконцентровані навколо граничного (найбільш широкого) домену. Домени матриці знаходяться у певних логічних відношеннях з граничним доменом; ці відношення позначають причини та спосіб існування, якості, складові, одиниці вимірювання, різновиди, об’єкти та результат впливу, а також образні асоціації з базовим явищем картини світу, яке знаходить лінгвоментальне втілення в граничному домені. Описані відношення втілюються в лексикалізованих концептах, які заповнюють відповідні домени. Компоненти матриці доменів можуть належати до ‘холодної’ чи ‘теплої’ картини світу.

Тяжіння доменів матриці до ХКС чи ТКС залежить від того, якими (науковими чи позанауковими) є концепти-наповнювачі доменів, вербалізовані у лексемах, що використані у певному дискурсі.

Аналіз дуальної, наукової і позанаукової реалізації часу в англійській мові й дискурсі перспективно продовжити в плані розгляду співвідношення внутрішнього (власного) часу персонажів і зовнішнього часу сюжету з точки зору належності їх складових до ХКС чи ТКС. Запропонована методика дослідження може бути застосована до інших базових доменів, таких як ПРОСТІР, ЯКІСТЬ, КІЛЬКІСТЬ тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Августин Блаженный. О Граде Божием / Августин Блаженный. – Мн. : Харвест, М.: АСТ, 2000. – 1296 с. – (Классическая философская мысль).
2. Арутюнова Н. Д. Время: модели и метафоры / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Язык и время ; отв. ред. Н. Д. Арутюнова, Т. Е. Янко. – М. : Индрик, 1997. – С.51–61.
3. Бердяев Н. А. Философия свободы; Смысл творчества / Н. А. Бердяев. – М. : Правда, 1989. – 607 с.
4. Бубер М. Проблема человека / Мартин Бубер // Два образа веры ; пер. Н. Кушнир. – К. : Ника-Центр; К. : Вист-С, 1995. – 96 с.
5. Воробьева О.П. Словесная голография в пейзажном дискурсе Вирджинии Вулф: модусы, фракталы, фузии / Ольга Петровна Воробьева // Когніція, комунікація, дискурс: Електронний збірник наукових праць. Серія "Філологія". – Харків, 2010. – №1. – С. 47–74. Режим доступа: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no1-2010>
6. Гачев Г. Д. Книга удивлений или Естествознание глазами гуманиста. Образы в науке / Г. Д. Гачев. – М. : Педагогика, 1991. – 371 с.
7. Делез Ж. Что такое философия? / Жиль Делез, Феликс Гваттари [Електронний ресурс] / пер. с франц. С.Н. Зенкина. – Москва: Издательство «АЛТЕИЯ» – Санкт-Петербург, 1998. – Режим доступа : <http://lib.rus.ec/b/12658>
8. Есенин-Вольпин А. С. Философия. Логика. Поэзия. Защита прав человека: Избранное / А. С. Есенин-Вольпин ; сост. А. Ю. Даниэль и др. – М. : Российский государственный гуманитарный университет, 1999. – 450 с.
9. Жаботинская С.А. Концепт / домен: матричная и сетевая модели / С.А. Жаботинская // Культура народов Причерноморья – 2009. – № 168. – Т. 1. – С. 254-259.
10. Иоанесян Е.Р. Множественность языковых моделей времени / Е.Р. Иоанесян // В пространстве языка и культуры. Звук, знак, смысл. – Сб. статей в честь 70-летия В.А. Виноградова / Отв. ред. В.З. Демьянков, В.Я. Пархомовский. – М. : Языки славянских культур, 2010. – С. 60–66.
11. Краткий словарь когнитивных терминов; [сост. Е. С. Кубрякова, Д. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина]. – М., 1996. – 245 с.
12. Любинская Л. Н. Философские проблемы времени в контексте междисциплинарных исследований / Л. Н. Любинская, С. В. Лепилин. – М. : Прогресс – Традиция, 2002. – 260 с.
13. Мамардашвили М. К. Человек в зеркале наук / М.К. Мамардашвили. – Л., 1991. – 220 с.
14. Померанц Г.С. Выход из транса / Г. Померанц. – М. : Юрист, 1995. – 575 с.
15. Поппер К. Логика и рост научного знания: избр. работы / Карл Поппер; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1983. – 605 с.
16. Смирнов И. П. Дискурс философской антропологии [Електронний ресурс] / И. П. Смирнов // Дискурс. – 1997. – № 3–4. – Режим доступа до журн. : virtualcoglab.cs.msu.su
17. Флоренский П. Столп и утверждение истины. Опыт православной теодицеи / Петр Флоренский. – М. : АСТ, 2003. – 635 с.
18. Цофнас А. Ю. Теория систем и теория познания / А. Ю. Цофнас. – Одесса : АстроПринт, 1999. – 308 с.
19. Яковлева Е. С. Фрагменты русской языковой картины мира (модели пространства, времени, восприятия) / Е. С. Яковлева. – М. : Гнозис, 1994. – 344 с.
20. Ясперс К. Смысл и назначение истории; перев. с нем. / Карл Ясперс. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с.
21. Clausner T. Domains and Image Schemas / T. Clausner, W. Croft // Cognitive linguistics. – 1999. – Vol. 10–1. – P. 1–31.
22. Croft W. Cognitive Linguistics / W. Croft, D. A. Cruse. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 356 p.
23. Evans V. The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition / Vyvyan Evans / Ed. John Benjamins, 2004. – 286 p.
24. Fillmore Ch. J. Starting where the

dictionaries stop: The challenge of corpus lexicography / Charles J. Fillmore // Computational Approaches to the Lexicon, ed. by B.T.S. Atkins and A. Zampolli. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – P. 349–393. 25. Lakoff G. What is a conceptual system? / George Lakoff // The Nature and ontogenesis of meaning / edited by Willis F. Overton, David S. Palermo. – Hillsdale, N.J. : L. Erlbaum Associates, 1994. – P. 41–90. 26. Langacker R. W. Grammar and Conceptualization / R. W. Langacker. – Berlin; New York; Mouton de Gruyter, 2000. – 430 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

27. Bradley F.H. Appearance and Reality / Francis Herbert Bradley (Elibron Classic Series) – Adamant Media Corporation, London, 2005. – 592 p. 28. British National Corpus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://corpus.byu.edu/bnc/>; <http://www.natcorp.ox.ac.uk/> 29. Keats J. Selected Poems / John Keats // Penguin Popular Poetry. – 1996. – 247 p. 30. Longman Dictionary of Contemporary English. – Longman, 2003. – 1949 p. 31. Stanford Encyclopaedia of Philosophy [Електронний ресурс] / Robert Rynasiewicz Newton's Views on Space, Time, and Motion. – Режим доступу : <http://plato.stanford.edu/entries/newton-stm/#5.1> 32. The New Poetry; ed. by Hulse M., Kennedy D., Morley D. Bloodaxe Books, 1998. – 352 p.